

Eduskunnan valtionvarainvaliokunnalle

1.10.2024

Hallinto- ja turvallisuusjaosto

Suomen Punaisen Ristin lausunto valtion talousarviosta vuodelle 2025 (HE 109/2024)
Teema: PL 24 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025 kansainvälisen kehitysyhteistyön osalta.

Keskeiset huomiomme ovat:

- **Suomen tulee jatkaa riittävää humanitaarista rahoitusta ja puolustaa humanitaarisen avun riippumattomuutta ja tarveperustaisuutta kaikissa tilanteissa, erityisesti alirahoitettuihin, unohdettuihin ja pitkittyneisiin kriiseihin vastaamiseksi.**
- **Humanitaarisen avun määrärahan merkittävä lasku 83 miljoonasta 55 miljoonaan euroon ei vastaa lainkaan humanitaaristen tarpeiden kasvuun. Humanitaarisen avun budjetti tulee palauttaa vähintään vuoden 2024 tasolle eli 83 miljoonaan euroon, jotta humanitaarisia tarpeita ei jouduttaisi myöhemmin kattamaan merkittävillä lisäyksillä lisätalousarvioiden kautta.**
- **Talousarvioesityksessä asetetaan tavoitteeksi, että humanitaarinen apu muodostaa 16 % kehitysyhteistyöstä. Merkittävä osa tästä tulee olemaan Ukrainan tukea. Humanitaarisen avun budjettilinjan kokonaisleikkaus huomioiden Ukrainan osuus on jopa kolmasosa Suomen humanitaarisesta rahoituksesta kokonaisuudessaan, mikä on suhteellisesti erittäin suuri osa.**
- **Konkreettinen 10 miljoonan euron lisätuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle sekä uudenlainen rahoitusmalli, jolla voidaan vastata pitkittyneisiin kriiseihin, ovat kiitettävä kehityssuunta.**
- **Kehitysyhteistyömäärärahojen leikkaukset ovat epä johdonmukaisia suhteessa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa asetettuihin tavoitteisiin lisätä yhteistyötä ja vuoropuhelua globaalin etelän maiden kanssa. Kehitysyhteistyörahoituksen tulee kohdentua maihin, joissa tarpeet tuelle ovat suurimmat ja joihin on vaikeampi houkutella muita, esimerkiksi yksityisen sektorin rahoitusvirtoja.**
- **Suomen kansainvälisen ilmastorahoituksen tulee vastata Suomen kansainvälisiä velvoitteita nk. lisäisestä rahoituksesta. Määrärahoja tulee kohdentaa esitettyä selkeämmin juuri ilmastorahoitukseen.**

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Järjestö tekee laajaa humanitaarista auttamistyötä Suomessa ja maailmalla, ja kuuluu Suomen suurimpiin humanitaarista apua antaviin ja kehitysyhteistyötä tekeviin järjestöihin.

1. Humanitaarisen avun rahoitus

Humanitaarisen avun tarve on kestävämmällä tasolla. Apua tarvitsevien määrä maailmassa on kasvanut vuosittain keskimäärin viidenneksen tällä vuosikymmenellä. Samaan aikaan rahoitusvaje on kasvanut. Vuosi 2023 oli ensimmäinen, jolloin kansainvälinen humanitaarinen rahoitus väheni, kun taas humanitaariset tarpeet olivat korkeammat kuin koskaan – vain noin kolmasosa niistä saatiin rahoitettua. Sekä paikalliset että laajat kansainväliset konfliktit ovat pitkäkestoisempia ja aiheuttavat inhimillistä kärsimystä. Ilmastomuutos ja luontokato ovat tehneet kriiseistä entistä vaikeampia: sään ääri-ilmiöihin liittyvien katastrofien määrä on kasvanut yli 40 prosentilla viimeisen 20 vuoden aikana. Humanitaarisen avun tehtävä suojella ihmishenkiä ja vähentää kärsimystä on humanitaarisen tilan kaventuessa yhä vaikeampaa. Kriiseihin vastaaminen edellyttää yhä vahvempaa panostusta valmiuteen, varautumiseen ja ennakoivaan toimintaan.

Humanitaarisen avun määrärahan merkittävä lasku 83 miljoonasta 55 miljoonaan euroon ei vastaa lainkaan historialliseen humanitaaristen tarpeiden kasvuun eikä hallitusohjelman painotukseen auttaa kaikista haavoittuvimpia maita. **Vaikka ulkoministeriön hallinnonalaan ja kehitysyhteistyöhön kohdentuu merkittäviä leikkauksia, olisi Suomen tärkeä jatkaa riittävää humanitaarista rahoitusta ja puolustaa humanitaarisen avun riippumattomuutta ja tarveperustaisuutta kaikissa tilanteissa, erityisesti alirahoitettuihin, unohdettuihin ja pitkittyneisiin kriiseihin vastaamiseksi.** Kuten valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa on tunnustettu, monet kriisit esimerkiksi Syyriassa, Sudanissa, Jemenissä ja Afganistanissa jäävät vaille riittävää huomiota (s.16).

Koska kehitysyhteistyön kokonaismäärärahat ovat aiempaa pienemmät, vähenee humanitaarinen rahoitus myös toissijaisesti. Tyypillisesti ulkoministeriö on ohjannut vuoden aikana muilta momenteilta käyttämättömiä määrärahoja humanitaariseen apuun vastatakseen mm. äkillisiin kriiseihin. Tätä käytäntöä on syytä jatkaa, vaikka kiristynyt määrärahatilanne vähentää myös ulkoministeriön joustavuutta kriiseihin vastaamisessa.

Koska humanitaariset tarpeet ovat joka vuosi olleet kehitysyhteistyön momentin käyttösuunnitelmaa suuremmat, rahoituksen vajetta on paikattu vuosittain myös lisätalousarvioiden avulla. Vaikka tämä ei ole optimaalinen ratkaisu humanitaarisen avun rahoituksen ennakkoinnin ja pitkäjänteisyyden näkökulmasta, korostuu sen tarve entisestään vuonna 2025. **Humanitaarisen avun budjetti tulee palauttaa vähintään vuoden 2024 tasolle eli 83 miljoonaan euroon.** Riittämätön lähtötaso tarkoittaa, että nämä tarpeet joudutaan todennäköisesti kattamaan joka tapauksessa lisätalousarvioissa myöhemmin.

2. Tuki Ukrainalle

Erillinen momentti Ukrainan tuelle sisältää jälleenrakennuksen ja kehitysyhteistyön lisäksi Ukrainan kriisistä kärsivien humanitaarisen avun. **Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että Suomi sitoutuu Ukrainan tukemiseen, ml. riittävän humanitaarisen rahoituksen turvaamiseen.**

Humanitaarisen avun budjettilinjan kokonaisleikkaus huomioiden Ukrainan humanitaarisen rahoituksen osuus on jopa kolmasosa Suomen humanitaarisesta rahoituksesta kokonaisuudessaan, mikä on suhteellisesti erittäin suuri osa. Samalla se vie mahdollisuuksia vastata muihin, erityisen alirahoitettuihin kriiseihin maailmassa. Painotus on myös vastoin hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan Suomi jatkaa humanitaarisen avun antamista painottaen kaikkein haavoittuvimpien auttamista.

Erillinen momentti mahdollistaa Ukrainan tukemisen ilman, että siihen tehdyt yksittäiset rahoituspäätökset vaikuttavat muualle varattuihin humanitaarisen avun tai kehitysyhteistyön varoihin. Erillinen momentti

toisaalta kuitenkin eriyttää Suomen rahoittaman humanitaarisen avun kahteen eri kohtaan. Tämän vuoksi humanitaarisen avun kokonaisseuranta on tarpeen. Talousarvioesityksessä hallitus asettaa tavoitteeksi, että humanitaarinen apu muodostaa 16 % kehitysyhteistyöstä. Tämä on tärkeä seurantamittari Suomen humanitaarisen avun kokonaistason varmistamiseksi.

Suomen tulee jälleenrakennussuunnitelmassaan sitoutua Ukrainan paikallisten voimavarojen pitkäkestoiseen vahvistamiseen. Tähän tulee sisällyttää myös järjestöjen pitkäkestoinen työ Ukrainassa. Monet suomalaiset järjestöt toimivat Ukrainassa paikalliskumppaniensa kautta ja järjestöjen rooli kansalaisyhteiskunnan voimavarojen vahvistamisessa ja keskeisten palvelujen, kuten koulutuksen ja terveydenhuollon tukemisessa, on merkittävä. **Erillisen, pitkäkestoisen rahoituksen ohjaaminen järjestöille mahdollistaisi yhteistyön, jälleenrakennustyön ja avunannon Ukrainassa kuitenkin heikentämättä niiden pitkäaikaista työtä globaalissa etelässä.**

3. Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle

Kansalaisjärjestöjen työn ja kansalaisyhteiskunnan tukemisen tunnustaminen konkreettisesti 10 miljoonan euron kasvulla budjettilinjalle on kiitettävä asia. Samoin uudenlaisen rahoitusmallin rakentaminen, jossa huomioidaan erityisesti kansalaisjärjestöjen tekemä työ kehitysyhteistyössä sekä pitkittyneisiin kriiseihin vastaaminen, on hyvä kehityssuunta. Eri instrumentteja yhdistämällä edistetään avun joustavuutta, humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön jatkumoa sekä paikallistoimijoiden aseman vahvistamista, jotka ovat tuloksellisuuden ja kestävyuden edellytyksiä.

4. Kehitysyhteistyömäärärahojen taso ja kohdennus

Varsinaiseen kehitysyhteistyöhön kohdistetaan 95 miljoonan euron leikkaus. Vuoden 2025 kehitysmäärärahojen tason on talousarvioesityksessä arvioitu laskevan jopa 0,36%: iin bruttokansantulosta. **Leikkaukset ja BKTL-tason vuosi vuodelta laskeva suunta ovat epä johdonmukaisia suhteessa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa asetettuihin tavoitteisiin lisätä yhteistyötä ja vuoropuhelua globaalin etelän maiden kanssa** ja edistää mm. kestäväää kehitystä, ilmastotoimia ja naisten ja tyttöjen asemaa. Suomen mahdollisuudet tukea kaikkein haavoittuvimpien yhteiskuntien varautumista kasvaviin humanitaarisiin tarpeisiin ja edistää yhteiskuntien vakautta ovat aiempaa suppeammat.

Vähiten kehittyneiden maiden rooli ja merkitys Suomen kehityspolitiikassa vaikuttaa heikkenevän. Talousarvioesityksessä ei ole eritelty vähiten kehittyneiden maiden osuutta, sitä ei aseteta seurannan tunnusluvuksi, eikä siinä vahvisteta Agenda 2030:n mukaista tavoitetta suunnata kehitysyhteistyörahoitusta vähiten kehittyneisiin maihin 0,2 prosenttia BKTL:stä. Tämä on poikkeuksellista verrattuna aiempiin hallituskausiiin. Mittaria pidetään tärkeänä osoituksena siitä, että **kehitysyhteistyörahoitus kohdentuu maihin, joissa tarpeet tuelle ovat suurimmat ja joihin on vaikeampi houkutella muita, esimerkiksi yksityisen sektorin rahoitusvirtoja.** Suomen kehitysyhteistyövarojen on tärkeää suuntautua nimenomaan haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten tueksi.

Suomen tulee jatkaa kehitysyhteistyörahoituksen kasvattamista ja etenkin kohdentaa sitä toimintaan, jotka vahvistavat yhteiskuntien kykyä varautua, ennakoida ja vähentää kriisien humanitaarisia seurauksia. Näitä ovat esimerkiksi ennakoiva humanitaarinen toiminta (anticipatory action), joka sääennusteiden, paikallishallintojen ja yhteisötason etukäteissuunnittelun avulla pelastaa tehokkaasti ihmishenkiä, omaisuutta ja elinkeinoja sään ääri-ilmiöiden vaikutuksilta. Myös paikallisen kansalaisyhteiskunnan kapasiteetin ja vetovastuun vahvistaminen sekä humanitaarisen avun ja

kehitysyhteistyön toimiva jatkumo, jolla paikallistason varautumisella kyetään turvaamaan elintärkeiden palveluiden saatavuus pitkittyneissä väkivalta- tai konfliktitilanteissa, vähentää kriisien vaikutuksia.

5. Ilmastorahoitus

Ilmastonmuutoksen torjuminen, siihen sopeutumisen ja varautumisen sekä vahinkojen ja menetysten rahoittamisella on kiire. Konkreettiset toimet ovat avainasemassa humanitaarisen tilanteen kehittymisen näkökulmasta. **Suomen kansainvälisen ilmastorahoituksen tulee vastata Suomen kansainvälisiä velvoitteita nk. lisäisestä rahoituksesta. Nyt tämä jää talousarviossa epäselväksi.** Koska merkittävä osa Suomen ilmastorahoituksesta on syntynyt monenkeskisen ja maa- ja aluekohtaisen yhteistyön momenteilta, on niihin kohdistuvien useiden kymmenien miljoonien eurojen leikkausten kohdentamiseen syytä kiinnittää erityistä huomiota, ilmastorahoituksesta huolehtien.

Eero Rämö

pääsihteeri